

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Literatūriniai pusryčiai su Bernardu Brazdžioniu

2014-02-03

ŽURNALAS: METAI

TEMA: Netolimų dienų pėdsakais

AUTORIUS: Leonas Peleckis-Kaktavičius

DATA: 2014-02

literatūra, pokaris, „Lietuvių dienų“ leidyba, prisiminimai, Bernardas Brazdžionis, „Lietuvių dienos“

Po „Varpų“ vakaro į namus grįžome vėlai, jau prasidėjus 1999 metų birželio ketvirtajai: pavakarieniavus „Akropolyje“, drauge su mumis buvęs Šiaulių vyskupas Eugenijus Bartulis pakvietė apsilankyti vyskupijoje.

Po išpūdingo literatūros vakaro Šiaulių universiteto Baltojoje salėje ne mažiau išpūdingas jo tęsinys užsibaigė Bernardo Brazdžionio autografais tiems, kurie dar neturėjo savo bibliotekose „Poezijos pilnatis“. Knygomis netikėtai apdovanojo vyskupas.

Kai fotografavomės, buvo jau po vidurnakčio. Fotografavo ir vyskupijos kancleris, ir pats vyskupas. Dabar toji nuotrauka jau vieša – atspausdinta knygoje. (Poetas Bernardas Brazdžionis grįžta į Lietuvą. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002. – P. 155.)

Rytą poetas buvo neįtikėtinai žvalus, gerai nusiteikęs. Po pusryčių susidomėjęs pasklaidė tyrinėjimų objektu tapusius laiškus, prieš septynis dešimtmečius rašytus jaunystės laikų draugui Leonui Skačkauskui.

– Iš tų laiškų matyti, kad buvau jau toks katalikas... – juokiasi poetas.

– Dar buvot gimnazijos nebaigęs.

– Gimnazistukas... Bet jau aršus katalikas...

O dar po kiek laiko:

– Paskiau aš jau nekovočiau. Katalikybė man – sau asmeniškai. O kad kovočiau... Tegu kovoja politikai.

Bern. Brazdžionis papasakoja, kad labai normalūs santykiai tarpukaryje buvę ir su kai kuriais kairiaisiais. Netikėtai prisimena Vytauto Montvilos suėmimą. Situaciją, kai, padedant Juozui Žlabiui-Žengei, Faustui Kiršai, dar kažkam iš rašytojų, artimiau pažinusių vokiečius, bandyta jį išlaisvinti. Bern. Brazdžionis tuomet tam tikru požiūriu buvo oficialus asmuo – Lietuvos rašytojų draugijos valdybos narys. Deja, tas mėginimas nepavyko.

Poetui dabar atrodo, kad gal ir pats V. Montvila dėl įvykusio kiek kaltas – reikėjo pasisaugoti, pralaukti, nelandžioti kur nereikia. „Gal ir Nėris, jei būtų niekur nesirodžiusi, Lietuvoje vokiečių okupaciją būtų praleidusi. Naujų gyvenimo klaidų nebūtų pridariusi. Juk ji vis dėlto mylėjo Lietuvą. Ir išvažiavusi į Rusiją vis apie Lietuvą rašė.“

Bern. Brazdžionis sako, kad dėl politinių dalykų Salomėja Nėris labai nesutarė su vyru. Nors Bernardas Bučas taip pat buvo kairysis, bet ne komunistas...

Gurkšnojant arbatą paprašau prisiminti „Lietuvių dienų“ leidybą, nes anksčiau svečias vis nesurasdavo laiko atsakyti į klausimus apie šį žurnalą.

Bern. Brazdžionis papasakoja, kad su „Lietuvių dienomis“ susijusi netrumpa jo gyvenimo atkarpa – septyniolika metų. Kol kas, anot poeto, Lietuvoje dar labai keistas požiūris į tą žurnalą. Jo komplektą, nors ir ne visą, jau senokai atsiuntęs Maironio lietuvių literatūros muziejui, paskui jį dar papildęs. „Bet... taip, kaip nebuvo... Mes čia norėjom dar paminėjimą „Lietuvių dienų“ padaryt, dar yra leidėjas, dar yra pirmasis redaktorius...“ – apgailestavo Bern. Brazdžionis.

Žurnalo leidėjas – Antanas Skyrius. Poeto teigimu, Lietuvoje jis buvo šiek tiek susijęs su „Naujosios Romuvos“ leidimu. Atvažiavęs į Ameriką, baigė kolegiją ir „metėsi į spaudą“. Vis ką nors leido. Tai „Kalifornijos lietuvi“, tai ši, tai tą, o kai Juozas Vitėnas atvažiavo į Los Andželą, sugalvojo, jog ne tik Kalifornijos lietuviams, ir ne tik lietuviams būtinas iliustruotas žurnalas apie Lietuvą. O kai J. Vitėną pakvietė dirbti į Vašingtoną, berods į biblioteką, „Lietuvių dienos“ neteko ir redaktoriaus, ir rinkėjo drauge.

– O aš Bostone buvau pradėjęs dirbti raidžių rinkėju. Spaustuvėj. Tada surado mane, ir aš pats rinkau linotipu žurnalą, pats redagavau su keletu bendradarbių, – prisiminė jau gerokai nutolusias dienas Bern. Brazdžionis.

„Lietuvių dienose“ įvairiu laiku taip pat darbavosi J. Kojelis, Alė Rūta, L. Valiukas, D. Mackialienė, E. Tumienė. Buvęs redaktorius sako, kad žurnalo tiražas nebuvo pastovus, tačiau du tris tūkstančius skaitytojų visada turėjęs. Didžioji dalis išėivijos jį prenumeravo, nes buvo vienintelis taip gausiai iliustruotas. Nepalyginsi su „Viltimi“.

– Kodėl užgeso „Lietuvių dienos“?

– Išeidamas į pensiją sakiau, ko pirmiausia pritrūks – redaktorių. Taip ir atsitiko. Vieni paredagavo, kiti, ir nebėra kam redaguoti. O paskui pavargo ir pats leidėjas.

– Tininis žuvo...

- Tininis buvo tik redakcinės komisijos narys. Jis nei algos gaudavo, nieko. Tik susieidavom, aptardavom, ką iš literatūros paminėt. Tai buvo mano asmenišką draugas, aš juo labai pasitikėjau.

Meninei kūrybai ir kūrėjams buvo skiriama nemažai vietos. Bern. Brazdžionis sako, kad nederėtų pamiršti, jog žurnalas ėjo dviem kalbomis. Parašai po nuotraukomis visi versti į anglų kalbą, o atskiras skyrius - maždaug trečdalis leidinio - buvo skirtas angliškai skaitantiems.

- Angliškąjį skyrių redagavo Starkus, pasivadinęs Milton Stark, - pasakojo Bern. Brazdžionis. - Mokslus baigęs jau Amerikoje. Jis į anglų kalbą yra išvertęs Vinco Ramono romaną „Kryžiai“.

- Vadinasi, ne tik mūsų tautiečiai skaitydavo žurnalą?

- O, taip.

- Tai buvo turbūt vienintelis leidinys išivijoje, ėjęs dviem kalbom?

- Taip.

Buvęs redaktorius, paklaustas, ar „Lietuvių dienose“ būdavo spausdinama ir naujausia grožinė kūryba, pasakoja, kad dėdavo ir kūrinių, ir literatūros kritikos tekstų. O dėl naujumo atsakė tik tiek: „Kaip pavykdavo.“ Ir dar pridūrė: „Žurnale pirmiausia buvo atspindimas visuomeninis politinis gyvenimas. Kai kuo jis buvo panašus į „Švyturį“, leidžiamą Lietuvoje. Šiek tiek.“

Ar nebuvo vienas kitam konkurentai čekagiškis „Draugas“ ir „Lietuvių dienos“? Ne, atsakė Bern. Brazdžionis, laikraštis ir žurnalas - skirtingi dalykai.

Žurnalas, pradėtas leisti 1950-aisiais, ėjo daugiau kaip keturis dešimtmečius, iki 1991 metų pabaigos.

Paprašau poetą grįžti į jaunystę, į studijų dienas, papasakoti, su kuriais rašytojais ir užatlantėje nenutrūko ryšys.

- Ne, su Krėve nesibičiuliavome, - paneigia poetas. - Ir dėl metų skirtumo, ir dėl to, kad vis dėlto jis buvo profesorius, o mes - studentai.

Bern. Brazdžionis dar ir gražiai pašmaikštuoja ta tema: „Be to, tada tie seniai, na, tokie seniai, kuriems tada buvo keturiasdešimt ar penkiasdešimt metų, labai juokėsi iš jaunujų... Ir nieko negali padaryt. Ką jis iš katedros kalba, tu ne tik klausai, bet turi dar ir egzaminus laikyt... Nelengva buvo...“

Tačiau Bern. Brazdžionis tuoj pat pasikeičia, kai prisimena kitus du žymiuosius Vytauto Didžiojo universiteto profesorius.

- Žinoma, visai kitoks buvo Putinas. Kitoks - Sruoga. Ypač populiarus buvo Sruogos teatro seminaras. Jis tiesiog prispirtinai ragino rašyt radijui, daugiausia vaidinimus - labai rūpinosi teatru.

Anot Bern. Brazdžionio, ir vienas, ir kitas buvę itin draugiški, o Putinas – dar ir labai malonus. Čia pat poetas palygina, kad Putinas nebuves toks lankstus kaip vyskupas E. Bartulis, pas kurį ką tik viešnagėjome, tačiau prisiminimai apie jį kuo puikiausi.

Pasiteirauju svečio, ar yra tekę iš arčiau bendrauti su Maironiu. Bern. Brazdžionis papasakoja, kad kartą buvo pakviestas pietų pas Maironį. Tuomet jau buvęs ganėtinai žinomas jaunas poetas. Studijų metais Maironį matydavęs universitete. Jis skaitė literatūros kursą Teologijos-filosofijos fakultete, kuris buvo trečiajame aukšte. Humanitarinis fakultetas, kuriame studijavo Bern. Brazdžionis, buvo antrajame. Maironis pro jų aukštą eidavo į paskaitą ar grįždavo iš jos. „O šiaip literatūros gyvenime jis nedalyvavo“, – sakė Bern. Brazdžionis.

Kokia proga buvo tie pietūs, poetas nebeatsimena. Gal ir be jokios progos. Prisimena tik, kad juose dalyvavo Vincas Stonis, Mykolas Vaitkus, dar kažkas. Ypač M. Vaitkus pasirodė esąs nuoširdus ir paprastas.

– Su juo aš bendradarbiau nuo ketvirtos ar penktos klasės, – pasakojo Bern. Brazdžionis. – Tik kai nuvažiauvau į Kauną, susitikom. Tai jis visada taip ir jautėsi – kaip mano globėjas.

– Na, o kokį vis dėlto išpūdį padarė pats Maironis?

– Neišdidus... Kažkokio ypatingo išpūdžio nepadarė... Jau gana varganas tuomet buvo. Nebejudrus. Gal ir nelabai sveikas.

O kurie kolegos dažniausiai šalia Bern. Brazdžionio buvo dar jam gyvenant Lietuvoje? Kas artimiausi tapo svetur?

– Lietuvoje – šatrijiečiai, katalikai. O kai išvažiuoju, visi labai plačiai pasklido, išsiskirstė kas kur. Jei vienoj vietoj keli atsidūrė, jau buvo džiaugsmas.

Bern. Brazdžioniui įsiminė pokarinis rašytojų suvažiavimas Vokietijoje, Augsburgėje 1947 metais. Suvažiavo į jį iš įvairiausių kampelių daug bičiulių, atvyko Juozas Švaistas, Vydūnas, broliai Biržiškos, kiti brangūs, mieli veidai, vardija poetas.

– Išbuvom drauge net iki išnaktų, iki komendanto valandos. Buvo labai įdomu. Kalbėjom, gėrėm, valgėm, vėl kalbėjom.

O jau po vidurnakčio, kai prasideda komendanto valanda, įvyko vienas skaniai visus prajuokinęs kuriozas. Kaip su šypsena pasakojo Bern. Brazdžionis, Vydūnas netikėtai rengėjų paprašė ko nors išgerti. Netruko apie tą prašymą sužinoti visi: „Išgert! Vydūnas – išgert!“ Kad šoko – vieni alaus, kiti dar stipresnio pasiryžę surast. „O ne, ne, ne, – matydamas, kad jį ne taip suprato, bandė konkrečiau įvardyti savo norus Vydūnas. – Aš norėčiau tik mažumytį pieno.“ – „Bus, bus!“ – sakė suvažiavimo rengėjai. Ir tokiu pavojingu laiku, per komendanto valandą, kažkur subėgiojo, surado ir atnešė Vydūnui pieno.

– Tą ypač ryškiai atsimenu, – juokėsi užstalėje Bern. Brazdžionis. – „Mažumytį pieno.“

– Originali asmenybė buvo.

- Taip. Labai. Labai...

- O su profesoriais Biržiškom ir vėliau palaikėt ryšius?

- Oi, labai artimai. Kadangi visur beveik vienoj vietoj gyvenom. Ypač kai į Los Andželą atsikėlėm. Su Mykolu, su Vaclovu Biržiškom bendravom kaip su labai artimais. Ir mūsų šeimą pažino, su vaikais draugavo Mykolas Biržiška.

Bern. Brazdžionis sako, jog visada stebėjęsis Biržiškų, ypač Vaclovo, kruopštumu. Užatlantėn jie išsivežė svarbius juodraščius ir ten tęsė Lietuvoje pradėtus darbus.

Paklaustas apie savo archyvus, poetas neslepia, kad jie ganėtinai dideli, nes, kad ir kur buvęs, stengėsi neišmėtyti. Turis ir tam tikrą jų kaupimo, saugojimo sistemą. Ir laiškų daug, korespondencijos, asmenį liečiančios įvairios medžiagos, dokumentų. Ir juodraščių netrūksta.

- Tik vis neramina klausimas: kur atiduot, - sako Bern. Brazdžionis. - Nenoriu, kad pražudytų, kad išmėtytų.

- Praėjusį kartą sakėte, kad kažką lyg ir ruošiatės atiduoti Maironio muziejui, Mažvydo bibliotekai...

- Jie vis skundžiasi, kad jiems lėšų neduoda, kad vietos nėra, kad dar kas nors ne taip... - atrodo, poetas niekaip neapsisprendžia, kuo iš tikrųjų galima pasitikėti.

Regis, abejonės ne be pagrindo. Bern. Brazdžionis labai nenori, kad atsitiktų taip, kaip atsitiko su „Lietuvių dienų“ archyvu: toji vertinga medžiaga dinga. Kokiom aplinkybėm? Poetas papasakoja, kad paprasčiausiai išsimėtė. 1972 metais išėjęs į pensiją, redakcijoje apsilankydavo retokai. Skaudu buvo matyti, kaip tvarkomasi: „Kas jau praėjo - į šiukšlyną.“ Taip ilgainiui neliko unikalios medžiagos. O būta, anot Bern. Brazdžionio, įdomiausių dalykų, žymių žmonių rankraščių - ir politikų, ir rašytojų, ir kultūros veikėjų. Užsiliko tik vienas kitas. Tik iš to septyniolikos metų laikotarpio, kai redaktoriavo pats Bern. Brazdžionis, šis tas likę. Poetas sako, jog, dirbdamas redakcijoje, su labai daug kuo susirašinėjo, taip pat su žymiausiais išėivijoje gyvenančiais ar gyvenusiais rašytojais - Antanu Vaičiulaičiu, Jonu Aisčiu, Jurgiu Jankum ir daugeliu kitų.

Poetas, redaguodamas „Lietuvių dienas“, turėjo savo sistemą: viskas būdavo tvarkingai sudėliota pagal atskiras temas ir skyrius, pagal pavardes, bet ką surasti ilgai neužtrukdavo. Iš dalies toji sistema perkelta iš patirties, redaguojant leidinius Lietuvoje. Čia buvo ir periodinėje spaudoje užtinkamos įvairiausios informacijos apie Lietuvą, taip pat ir iš okupuotoje Lietuvoje leidžiamų laikraščių bei žurnalų.

Su kolegomis, dirbdamas redakcijoje, Bern. Brazdžionis palaikė ryšius dar ir knygų leidybos reikalais. Juk „Lietuvių dienų“ leidykla, be žurnalo, leido ir knygas abiem kalbomis, iš kurių bene žymiausios Antano Baranausko „Anykščių šilelis“ (Nado Rastenio vertimas), poezijos antologija „Žemė“, paties Bern. Brazdžionio kelios poezijos knygos, Igno Šeinaus apsakymų rinkinys „Vyskupas ir velnias“, M. Biržiškos „Lietuvių tautos kelias“ ir kitos.

Pusryčiams įpusėjus, Bern. Brazdžionis susidomi namų šeimininko biblioteka. Po ranka – J. Aisčio raštai, kuriuos, padovanotus Kazio Bradūno, parsivežiau iš Amerikos. Netikėtai poetas papasakoja negirdėtą ir dar niekur turbūt neužfiksuotą galimo savo slapyvardžio istoriją.

Pasirodo, ir Bern. Brazdžioniui buvo kilusi mintis pasivadinti Aisčiu. Tačiau Jonas Kossu-Aleksandravičius, Aleksandriškis, labai mėgęs naujus vardus, netikėtai aplenkė savo kolegą. Įdomesnio sumanymo neturėdamas poetas išvis atsisakė tokios idėjos. Tiesa, vienas sumanymas dar buvo – pasivadinti Baltu. Bet, sakė Bern. Brazdžionis, žodžio dviprasmybė apsaugojo nuo tokio slapyvardžio. Juk, šiaip ar taip, poetui svarbiausia šio žodžio reikšmė, kuri nesusijusi su spalva. Tačiau nejaugi kiekvienam, kuris šito nesupras ar nežinos, imsi aiškinti? Taip lietuvių literatūra prarado galimybę oficialiai užfiksuoti naująjį būsimojo klasiko vardą – Bernardas Baltas.

Jau kelintąsyk neatsistebiu – šįryt Bern. Brazdžionis nusiteikęs kaip niekada, net diktofoną įjungus nenutyla, neprašo jo išjungti, nepakeičia temos, kaip dažniausiai daro tokiais atvejais. Gal todėl, kad liko patenkintas „Varpų“ vakaru ar prieš jį ir po jo buvusiais netikėtais susitikimais.

„Užkliudžius“ dar vieną su poetu glaudžiai susijusį vardą, išgirstu įdomią Vaidilos Valiūno atsiradimo istoriją.

Dabar poetas planuoja atskiru leidiniu išleisti viską, ką yra jo lūpomis pasakęs Vaidila Valiūnas. Tai, kas jau buvo skelbta rinkiniuose „Krintančios žvaigždės“ (1933), „Ženkla ir stebuklai“ (1936), „Po aukštaisiais skliautais“ (1989) ir kitur.

Pasirodo, vardo idėja netiesiogiai priklauso B. Sruogai. Dar tuomet, kai poetas studijavo ir lankė populiarių savo profesoriaus teatro seminarą, gerai įsiminė jo pasakytus maždaug tokius žodžius: „Matai, kai tu rašai eilėraštį, žino, kas tu esi. Jei tai meilės eilėraštis, įtarinėja tai ši, tai tą. Kaip Maironiui, pavyzdžiui, parašius „Laivelis supos ant bangų“. Tuoju kyla klausimas: „O su kuo jis ten laively plaukė?“ O kai tu parašysi dramą, tai tu gali ir karaliaus, ir niekšo, ir kieno tik nori vardu kalbėt, niekas nesakys, kad tu šitaip darai. Tu gali savo išgyvenimus rašyt...“

Bern. Brazdžioniui labai patiko tie B. Sruogos žodžiai. „Turbūt tada pirmą kartą pagalvojau: štai rašau patriotinius eilėraščius. Na, kas aš, kad rimtus dalykus teigčiau? Niekas. O jei juos sakytų koks personažas, asmuo, kuriuo galima jau ne tikėt, bet ir pasitikėt, tuomet kita kalba“, – pasakojo poetas.

Bern. Brazdžionio tvirtinimu, bene rimčiausiai draugauti su Vaidila Valiūnu pradėjęs vokiečių okupacijos metais.

– Jeigu tik koks ypatingas eilėraštis, ėmiau Valiūno vardu skelbt, – sakė poetas.

Prisimename ir šviesios atminties Bronį Railą.

– Raila buvo gana šakota asmenybė. Ne visada sutapdavo ir jūsų pažiūros, bet gana artimai bendravot.

– O, artimai bendravom... Na, matai, Raila, dar gimnazistu būdamas, skaitė Marksą, o

atvažiuojęs į universitetą dalyvavo kairiųjų būrelyje „Expres“, sukūrė „Trečią frontą“, prisidėjo ir prie Nėries perėjimo į kairę. Bet viduje Bronys nebuvo komunistinės Maskvos gerbėjas. Kai uždarė „Trečią frontą“, Maskvoje leidžiamas komunistinis „Priekalas“, kuris ateidavo ir į Lietuvą, labai puolė „Trečią frontą“. Išjuokė baisiausiai. Taip kad sunku pasakyti, kaip ten buvo...

Atrodo, Bern. Brazdžionis bando pateisinti savo ilgametį artimą bičiulį. Dar poetas prisimena, kad tuomet, kai uždarė „Trečią frontą“, visi kur nors turėjo įsidarbinti. Jonas Šimkus nuėjo į „Lietuvos žinias“, liaudininkų laikraštį, Kostas Korsakas „Kultūrą“ redagavo, Br. Raila atsidūrė „Lietuvos aide“. O paskui pasidarė aršiu tautininku.

Poeto atsiminimus nutraukia telefono skambutis. Paskambino vyskupas E. Bartulis. Apsidžiaugė sužinojęs, kad Bern. Brazdžionis dar neišvykęs, sakė, jog jau padarytos nuotraukos, paprašė užsukti išvažiuojant.

Perdavęs svečiui vyskupo linkėjimus, pasiūlau aptarti poeto ryšį su Bažnyčia, nes jis nepaprastai glaudus ir prasmingas.

- O kada prasidėjo?

- Gal tai ne ryšys su Bažnyčia? - paprieštarauja poetas. - Iš tikrųjų tai plati religinė tema. Pusė visos mano poezijos, aš taip manau, yra religinės temos. Tiesa, yra kūrinių, kuriais konkrečiai priėjau prie apaštalu gyvenimo. „Pauliaus laiškas“ atsirasti padėjo atrastieji rankraščiai. Apie tai plačiai rašė spauda, net knygų buvo išleista. Man pasirodė, kad tai gali būti labai įdomi medžiaga poezijai.

Tarp kunigų, sako Bern. Brazdžionis, taip pat daug bičiulių turėjęs. Ir turįs. Vienas iš jų - širyt jau prisimintas, bekalbant apie pietus pas Maironį, „Žvaigždės“ redaktorius M. Vaitkus.

- Nebeatsimenu, ką aš jam, gimnazistukas, siunčiau, bet jaunam, žinot, kad tik spausdina. Džiaugsmas buvo didžiausias.

Po debiuto „Žvaigždėje“ jaunojo poeto kūrybą spausdino „Krivulė“, pradėjo spausdinti žinomi literatūros žurnalai. Bern. Brazdžionis labai norėjosi patekti į „Židinį“. Bet kaip į jį, būdamas mokinuku, pateksi? Pats Vincas Mykolaitis redaguoja, pačiam nedrąsu rašyti.

- Žinojau, kad redakciją sudaro įvairūs asmenys, tie gaus, pažiūrės ir numes, - sako poetas. - Todėl, surinkęs, kaip tuomet man atrodė, geriausius eilėraščius, nusiunčiau Vaitkui. Iš Vaitkaus gaunu laišką: „Židiniui“ tu dar parašysi geresnių, o šituos leisk man įdėti į savo žurnalą.“ Man skaudu pasidarė. Pagalvojau: ar parašysiu, ar neparašysiu, dabar noriu... Tuomet pats parašiau laišką Putinui ir nusiunčiau berods tris eilėraščius. Tarp jų buvo ir „Aklasis“, nuo kurio vėliau prasidėjo aklojo motyvas.

Įsivaizduoju, kaip jautėsi Bern. Brazdžionis, gavęs iš Putino atsakymą, jei dabar, praėjus septyniems dešimtmečiams, tai prisimena tarsi vėl būtų jaunuolis. Putinas rašęs, kad dedas jo eilėraščius į numerį. Praleidžias iš atsiųstųjų kūrinių tik vieną posmą, tačiau manąs, kad skaitytojais jo nepasiges.

- Na, manau sau, jei tu ir visus praleistum, tik vieną posmą įdėtum, ir tai būtų labai gerai... - ir šiandien kuo puikiau tos dienos nuotaiką prisimena Bern. Brazdžionis.

Mūsų taip gražiai išibėgėjusią šneką vėl sutrukdo telefono skambutis. Po jo Bern. Brazdžionis papasakoja tolesnę tos didžiausios brangenybės - Putino pirmojo laiško - istoriją. Jį poetas pasiėmė ir 1944 metais bėgdamas iš Lietuvos. Netoli pasienio sustojo pas Bradūnus. Ten įvyko tai, ko Bern. Brazdžionis iki šiol negali sau atleisti. K. Bradūnas, iškasęs duobę daržinės kampe, kai ką paslėpė. Tarp slepiamų daiktų buvo ir Kazimieros Bradūnienės atnešti lašiniai. Prie Bradūnų turto Bern. Brazdžionis pridėjo ir kai ką savo.

- Žinoma, bėgom ir galvojom, kad netrukus grįšim. Dabar nei tos daržinės, nei to laiško. Baisiai gailiuosi. Čia klaidą padariau... Kas su tavim yra, tą išnešioji, - dabar įsitikinęs poetas.

Tačiau ne ką labiau pasisekė ir tiems archyvams, nuotraukų albumams, kurie liko jo namelyje Kaune, taip pat bibliotekai. Bern. Brazdžionio teigimu, viskas buvo sunaikinta. Kai kas net sudeginta. Nemažai ir išnešiota.

Savo bibliotekoje Bern. Brazdžionis, be kita ko, buvo surinkęs didelį poezijos knygų rinkinį. Tarp tų knygų nemažai buvo ir V. Mykolaičio-Putino jam, studentui, siuntintų leidinių. Juos ypač brangino. Iš didžiulės bibliotekos išliko tik dešimt ar dvidešimt knygų, kurias anksčiau buvo pasiskolinę paskaityti giminės. O kitos virto pelenais. Kai, vėl atkūrus Nepriklausomybę, susigrąžino savo namus Žaliakalnyje, kaimynai pasakojo: namelyje apgyvendinta kažkokia rusų šeima nešė jo bibliotekos knygas, taip pat visus popierius į kiemą, metė į krūvą ir galiausiai uždegė laužą.

Taip pradingo ir nuotraukos, rečiausi egzemplioriai. Tik kai ką surado pas seserį, dar šį tą - pas draugus, su kuriais kartu gyveno studijų metais, o prieš tai mokėsi Biržų gimnazijoje. Vienas iš jų - Antanas Kučas, žinomas grafikas, dėstęs Dailės akademijoje.

Nesurado Bern. Brazdžionis ir savo rašomojo stalo, kuris buvęs labai patogus. Panašų dabar turi Kalifornijoje. Šičia tokio jau nebeįsitaisė.

Dabar Kaune poetas susikūręs panašią aplinką kaip ir prieš karą. Tačiau tik panašią. Tik knygų lentyna ta pati - niekas per tuos kelis dešimtmečius jos nelietė, matyt, patiko čia gyvenusiems, mano Bern. Brazdžionis, gal kokius indus laikė joje ar ką. Nė atnaujinti nereikėjo. Tiesa, neišliko toje lentynoje užkišti svarbūs vieno pažįstamo žmogaus dokumentai. Atnešė galvodamas, jog čia tikrai nepradings.

Nepavyko išsaugoti svarbių popierių, sidabrinų daiktų bei kitokių šeimos relikvijų ir namų slėptuvėje. Okupavus Lietuvą, buvo sugalvota tokią slėptuvę įrengti tarp laiptų. Tikėta, jog tokioje vietoje tikrai išliks, kas padėta. Deja. Gal kas laiptus tvarkė, o greičiausiai ieškojo, ko nepametę...

Darbo kabinetą Los Andžele, kur jau daug metų gyvena, susitvarkė pagal savo skonį, tačiau tai nėra Lietuvoje turėto kabineto kopija. Jis toks, sako poetas, kuriame ir patogiu, ir gera rašyti. Tačiau vis vien geriausios darbo valandos kūrybai, susikaupimui, kai ateina vakaras. Bern. Brazdžionis prisipažino neretai vakarojantis iki vidurnakčio, net pirmos valandos nakties. Tuomet ištraukiamos iš rankraščių,

juodraščių krūvos rytą ar dieną užrašytos mintys, eilutės ar ir pusiau užbaigti kūriniai.

Poetas mano, kad kūrybingiausias jo gyvenimo tarpsnis buvęs, kai rašė „Šiapus ir anapus mūsų laiko“ (1997). „Didelis „šišas“ buvo užėjęs“, – gražiai juokiasi svečias.

Pasiteiravus, kaip vertina šiandieninę išėivijos spaudą, poetas pagiria „Draugo“ redaktorių Danutę Bindokienę ir apgailestauja, kad išėivijoje sumažėjo žurnalų. Bern. Brazdžioniui ypač gaila, kad atiduoti Lietuvai „Aidai“.

– „Naujasis židinys-Aidai“ jau ne tas visiškai. „Aidų“ nebėra, – sako poetas. – Tai, kas daroma, mums visiškai nepatinka. Ypač kad pradėjo dėti tekstus apie viduramžius ir dar senesnius laikus. Dabar tai visai neaktualūs dalykai. Čia tik mokslui. Mums tai nieko nesako... Bet, matai, nebenorėjo redaguoti Leonardas Andriekus, atsikratė, ir viskas. Aš manau, kad Bradūnui dėl šito labai gaila. Jis tiek daug įdėjęs...

– Jaunesnės kartos kūrėjų kaip ir nebeturit...

– Dauguma dabar rašo dviem kalbom. Ir dažniau ne lietuviškai. Stengiamasi juos kurstyti, kad jau kaip nors... Ruošiami Poezijos pavasario renginiai. Bet jau grynai lietuviškų nebebus. Gal gerai ir angliškai.

Poetas paaiškina, kad ruošia tas poezijos šventes Pasaulio lietuvių bendruomenės kultūros skyrius. Tačiau čia pat patikslina, jog tai toli gražu ne Lietuvoje visuotinai prigijęs poezijos festivalis.

Na, o kaip Bern. Brazdžionis vertina šiuolaikinę lietuvių poeziją?

– Man atrodo, kad ji vis gerėja, – sako poetas.

Vis pažvilgčiodamas į laikrodį, nes jau kelintąsyk esame paraginami jo tėviškėnų, atvykusių išsivežti į susitikimą, Bern. Brazdžionis visai nepanašus į kažkur skubantį žmogų. Baigdamas gerti arbatą su vyšnių uogiene, ramiai priduria, kad būta ir didelės sumaišties, daug svetimų įtakų, ypač formos požiūriu. „Visokių nesąmonių prirašyta, kai rašė, kad tikrai rašytų.“ Ką išskirtų? Aidą Marčėną, Joną Juškaitį, Sigitą Gedą, Vladą Braziūną. Ir kitus, sako poetas, turinčius savo stilių, savo tematiką. S. Geda ypač plačią vagą užėmęs, nors ir jo kūryboje yra ir geriau, ir blogiau, kaip ir kiekvieno. Tačiau, anot Bern. Brazdžionio, kai kurie autoriai per daug keliami, net nežinia, dėl kokių motyvų, gal kad su kritikais moka sutarti.